

А. І. Литвинов

Ю. Г. Олійник

ТОПОСИ ІСТОРИЧНОГО МІСТА

Вінницький національний технічний університет

Розглянуто принципи формування міських топосів у контексті проблематики історичного міста. Наголошено на актуальності концепції топогенезису, вивчення та ідентифікації елементів просторового середовища, проаналізовано різноманітні тлумачення, стилі та спільні риси підходів, пов'язаних із урболандшафтом. Наведено методологічні схеми і рисунки, що ілюструють теоретичні положення, викладені в статті.

Ключові слова: історичне місто, архітектурна спадщина, культурно-історичний контекст, топоси, міська забудова, ландшафтний, сакральнo-меморіальний, транспортний, індустріальний.

Вступ

Сучасний стан міст з історичною забудовою вирізняється комплексом негативних процесів, викликаних інтенсивним втручанням у структуру історичних міст і кризою містобудування в цілому. Ці процеси супроводжуються різким зниженням культурно-історичного потенціалу поселень, інформаційного наповнення середовища, фізичним занепадом архітектурної спадщини. З огляду на це зростає роль історико-містобудівної спадщини як "ланцюга спадкоємності", що має забезпечити передачу генетичного коду національної традиції, збереження урбаністичного топосу як особливої культурної ідентичності [1]. Адже, як стверджує Ч. Тейлор, "наша ідентичність частково формується за допомогою визнання або його відсутності..." [2, с. 25]. Таким чином, змінюючи не тільки уявлення про своє оточення, але й свої стереотипи, ми можемо впливати в культурний європейський простір. Відтак відтворюється регіональний топогенезис, де визначається рівноцінність різних культурних традицій. У такому контексті вивчення та ідентифікація міських топосів відбувається в діалозі з внутрішніми і зовнішніми значимими чинниками.

Категорія "топосу", зокрема урбаністичного, в останні роки викликає професійну зацікавленість з боку географів, ландшафтознавців, археологів, літературознавців, урбаністів. Вона потребує ретельного опрацювання дефініцій, зокрема встановлення тих семантичних засад, які б логічно вписувалися в її традиційний контекст. Окремі кроки в цьому напрямку зробили А. Аскарів, В. Тимохін, М. Гродзинський, Х. Мутаньола, Т. Бандура, І. Вихор та інші. Втім, вони значною мірою стосуються ландшафту, довкілля, поетики, географії, а не урбаністики. Те, що топологічні інваріанти просторової культури до цього часу не були сформовані або сформовані недостатньо, зумовлено кількома суттєвими причинами.

По-перше – відносною новизною топологічних досліджень взагалі.

По-друге – відсутність у вітчизняній теорії проблеми як такої, а звідси і нерозвиненість напрямків і концепцій регіональних досліджень з урбаністичної топології. На жаль, ця проблема не знайшла свого місця у вітчизняних містобудівних теоріях і досі все ще залишається у сфері інтересів істориків, ландшафтників, географів, екологів.

Метою роботи є визначення й узагальнення поняття "топосу" та типізації видів і ознак міського топосу в контексті проблематики історичного міста.

Постановка задачі

Здавалося б, топос мав би бути вже достатньо добре осмисленим в теорії архітектури її класиками і сучасними дослідниками, адже цей термін існує ще з часів Аристотеля. Але, незважаючи на багатовікову історію існування терміну, а можливо й завдячуючи їй, для теоретиків "топос" був і залишається "чимось невловимим і важко означуваним" [3, с. 412]. Тобто, топос Аристотеля ми можемо назвати "ментальним топосом", що є, по суті, синонімом-еквівалентом українського поняття "місцерозвиток" у Ю. Барабаша про національний ландшафт [4].

Інтерес до топіки¹ пов'язаний з розвитком і успіхами когнітивістики, а також підвищеною увагою гуманітаріїв до проблеми простору і семіозису. Вивчення топіки важливе хоча б тому, що поняття "топос" акумулює навколо себе величезну кількість термінів (архетип, хронотоп, простір, локус, символ тощо), знання і розуміння яких необхідне для повноцінного розгляду та інтерпретації наукового тексту і намагання позначити його специфічними термінами. Одним з таких термінів є "топос", що у перекладі з грецької мови означає "місце".

Історично склалося так, що в гуманітарних напрямках географії, територіальному плануванні, ландшафтній архітектурі, традиційному ландшафтознавстві та ландшафтній екології термін "місце" (англ. *place*, нім. *Der Ort*) використовується не часто. У цих та інших мовах найчастіше його заміняє "топ" (від давньогрец. *τοπος* – місце, положення). Ця традиція походить від Карла Троля, який ввів у ландшафтознавство термін "*екотоп*". Навколо цього поняття намітилось ряд невирішених питань. Одне з них пов'язане з розумінням об'єму і семантики самого терміна. Виникнення такої неоднозначності зумовлене тим, що використання цього терміна вийшло за рамки однієї науки. Дане поняття широко пов'язане з такими категоріями, як традиції та новаторство, він осмислений в якості культурного феномену, описується як "ландшафтне чи рукотворне утворення, що є в текстах культури місцем дії, що регулярно відтворюється, і таким, що має символічне значення як культурно-типологічна одиниця. При цьому необхідно зазначити, що, концентруючись на одному вимірі топоса, різні науковці просто не в змозі дати повного пояснення феномену місця. Хоча в усіх згаданих дослідженнях місце в явній чи опосередкованій формі концептуально тлумачиться однаково, однак в жодному з них не знайдено теоретичного обґрунтування цієї проблеми чи хоча б чіткого формулювання такої ідеї. Це спричиняє загальність і одновекторність розробок проблеми топосу.

Відмінності між різними тлумаченнями місця полягають у наданні більшого чи меншого значення одному із цих його вимірів і у специфіці інтерпретації "*наповнення*", "*значення*" та "*місцеположення*" топосу та з'ясування залежностей між ними. Хоча всебічне пізнання місця і вимагає всіх трьох його компонентів, у межах одного дослідження досягти такого всеохоплення складно. На цю обставину звертає увагу Джон Егню. Він вважає, що інтуїтивно зрозуміло, що між трьома вимірами місця є зв'язок і полягає він у наступному: «місце дії (англ. *locale*) є головним елементом місця, але воно формується місцеположенням (*locality*) і дає поштовх до формування відчуття місця (*sense of place*)» [5 с. 263]. Але рідко в яких географічних і культурологічних дослідженнях ці три "елементи місця" охоплювалися разом і з'ясовувалися залежності між ними.

Регіональна містобудівна специфіка міст Поділля, багатство і різноманітність архітектурної спадщини, характер історичного середовища визначають необхідність розробки особливих підходів до його вивчення, збереження, адаптації та регенерації. Відтак Відтворення*** подільських аспектів топогенезису має ґрунтуватися на рівноцінності регіональних культурних традицій в діалозі з урбаністичними чинниками. Проблема вивчення урбаністичного топосу потребує комплексної системи знань про історичне поселення, вивчення та ідентифікації, вдосконалення термінологічної бази, прийомів і методів реалізації теоретичних уявлень.

Основна частина

Топос належить до однієї з найважливіших категорій практично в усіх наукових, практичних та інших сферах діяльності, пов'язаних з довкіллям, урбанізмом, ландшафтом. Наше завдання полягатиме у пошуку таких особливостей топосу, які є інваріантними стосовно його різних аспектів та інтерпретацій. Інакше кажучи – що є спільного у різних розуміннях виникнення, формування та зникнення місць в історичному аспекті; а вже по тому із більшою впевненістю переймемося питаннями, які окремі місця пов'язані між собою у просторі і як формують його.

Аналіз історико-містобудівних етапів розвитку історичних міст Поділля дозволив виділити прототипи і типологічні інваріанти міської забудови, вулиць, площ, культурних ландшафтів у цілому. Топологічні властивості характеризуються такими якостями, як *іррегулярність*, *розмірність*, *неперервність* і *зв'язність* (Ш. Аскарів, 1988; А. Литвинов, 1992). Їх треба мати на увазі, коли ми говоримо про інваріантні, тобто характерні і незмінні риси просторової культури. Поняття своєрідності унікальності місць стало найбільш поширеним при формуванні концепцій

¹ Топіка (лат. *loci* – місця, *locus* – місце) – це вчення про сукупність загальних місць, що виявляють аспекти розробки будь-якої теми (топічний – пов'язаний з певним місцем).

контекстуалізму і постмодернізму. Аналіз традиційних прийомів забудови історичних міст об'єктивно відображає провідні тенденції в регіональних культурах. У пошуках регіональної ідентичності урбанізованих просторів найпоширенішими стали поняття про унікальність місця: "дух місця", "характер місця", "образ місця", "масштаб" тощо. Наразі таке розуміння своєрідності досить конструктивне: за виявленим інваріантом відтворюються просторові властивості місця.

Задля розуміння символічної призматики топосів історичного міста слід вказати на місто як "град"², що протистоїть відкритому простору – природному, неорганізованому, незахищеному і неструктурованому. "Місто – це відгородженість і сховище, захищеність та безпека людини у ворожому світі, і на шляху до свободи треба подолати мур як невід'ємну складову міста: місто обмежене муром, без муру немає й міста. Місто потрібне людині, аби подолати жах перед пустелею, перед хаосом, перед порожнечою, небуттям, перед ніщо"[7].

В історичному аспекті топос може розглядатися як феномен, для реалізації якого необхідний простір, ландшафт, конфігурація та інші складові, якими визначаються особливості його формування. Така інтерпретація дозволяє використати це поняття у багатьох напрямках урбаністичних досліджень, встановлювати зв'язок між різними областями знань. Процес вирішення проблеми місця може висунути провідну ідею, на основі якої стає можливим рух до визначення топосу, багатозначного у своїй наповненості, значенні та місцеположенні.

Із гуманістичної перспективи пізнання топосу, крім опису того, з чого він складається, вимагає й виявлення тих цінностей та значень, які надають йому люди. Він іде далі опису "фізичного наповнення" місця й концентрується на тому, що саме це наповнення означає для людини – які викликає відчуття, що становить цінного, які несе значення тощо. Один із провідних теоретиків сучасної архітектури Крістіан Норберг-Шульц визначає місце як "тотальність, утворену з конкретних речей, які мають матеріальну субстанцію, форму, текстуру і колір". Разом ці речі визначають "характер навколишнього середовища", який є "суттю місця". Решта – це простори, які слід було б організувати у ландшафти, якби деяким місцям надати відповідних композиційно-естетичних функцій.

Якщо у ландшафтній архітектурі функція місця розуміється переважно крізь призму категорій естетики, то соціофункціональні інтерпретації місця виходять із широкого й водночас більш прагматичного тлумачення поняття "функція місця". Місце розуміється насамперед як ділянка *території, яка має виконувати певну соціально важливу функцію або набір функцій*. Топоси народжуються, наповнюються, живуть у багатовимірних просторах і щезають разом з функціями. Типи цих функцій дуже широкі – від промислових і транспортних до природоохоронних та естетичних. На такому розумінні місця базується функціональне зонування території – його поділ на частини як сукупності місць, що виконують однакові або споріднені функції.

Урбаністичний топос виступає формою образного розгортання тієї або іншої проблематики міста, архітекτονіки, предметної деталізації культурного ландшафту тощо. Топос як такий можна розглядати в площині того чи іншого різновиду і специфіки інваріантним стосовно різних аспектів та інтерпретацій історичної спадщини. Однією з важливих складових урбаністичного топосу є історичні "живі" міста, які за своєю природою розвиваються й еволюціонують під впливом соціально-економічних і культурних змін [6].

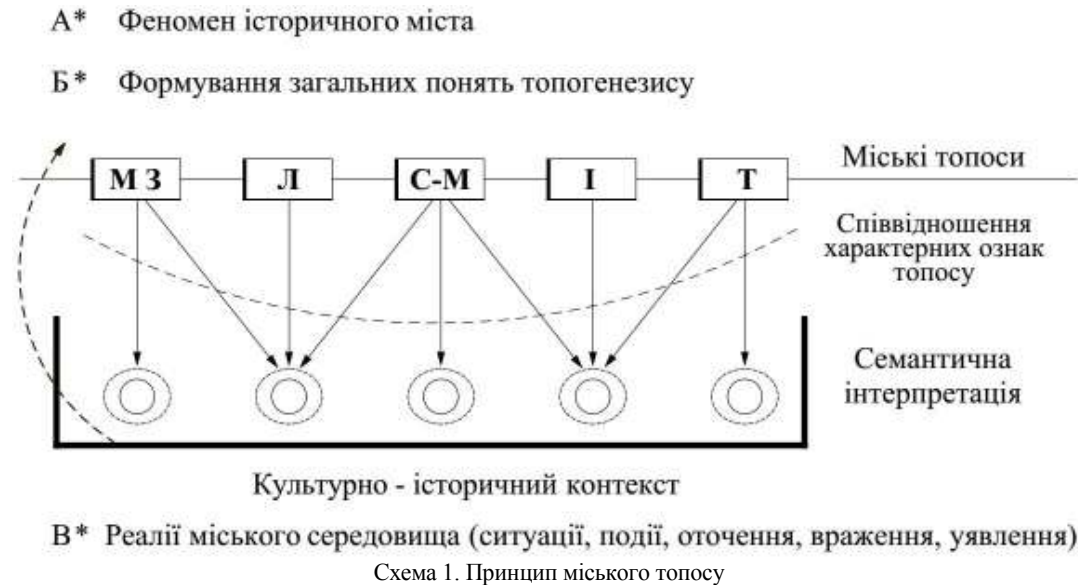
У свою чергу, вони поділяються на:

- міста, типові для певної урбаністичної культури, що добре збереглися як упорядкований простір;
- міста з чітко визначеною історичною частиною, які зберегли організацію простору і структуру, притаманні історичним стадіям розвитку міста.

Методологічний аналіз дозволяє подати феномен історичного міста через призму формування загальних понять топогенезису, виділення й узагальнення типів міських топосів, у співвідношенні його ознак та інтерпретацій як принципову схему функціонування, діяльності, самоорганізації складних системних об'єктів у культурно-історичному контексті (Схема 1). Історико-містобудівна спадщина відтворена як сукупність міських реалій, окремих і локалізованих у певних часово-просторових межах. Це ті його ознаки властивості і конфігурації, що відображають міську топографію, що разом з вулицями, забудовою, ландшафтом, краєвидами формують упорядкований простір міста. Крім того, в процесі формування топоси можуть відображати і транслювати образну

² град – огорожа, межа, перепона, захист, сховище

еволюційну картину історичного розвитку. Просторова локалізація міського топосу визначає і окреслює співвіднесеність буття і життєдіяльності міста у площині певної функції й території, під кутом зору якої формується урбаністичне середовище, зокрема просторово виділені міські реалії.

Просторова окресленість кожного із зазначених типів міського топосу може вбирати будь-які реалії міста, і водночас кожен із них тяжіє до вибіркової концентрації сукупних ознак, які є найбільш характерними для даної сфери життєдіяльності. В організації різних типів міського топосу можуть брати участь одні і ті ж реалії або їх окремі компоненти. Але при цьому їх семантична функція зазнаватиме трансформації у відповідності до їх смислових пріоритетів. Власне, для кожного з виділених типів визначальним організуючим началом виступає сукупність історичних реалій і цінностей. Архітектурну наповненість та цінність міського топосу визначають смислові та символічні пріоритети, що пов'язані з проблемою впливу міського середовища на екзистенційні засади людського буття. Загальну містобудівну перспективу міського топосу окреслює більш або менш деталізована картина міського життя, відображена як в описах, історіях, легендах, так і в елементах міської забудови, транспортної інфраструктури, природно-ландшафтної сфери тощо.

Значна частина діяльності міського мешканця стає спілкування зі знаками та символами, їх зберігання, передавання і споживання: "Реальність городянина – це символічна реальність", тобто діяльність не з самими речами, а з їх значеннями, образами, ідеями, символами, що сягають універсальних архетипів, ейдосів, логосів. А така діяльність цілком визначається світоглядними настановами, міфологічними та релігійними уявленнями, метафізичними засновниками культури. Виходячи з окреслених позицій, феномен історичного міста простежується в тому, що "з одного боку, місто стає універсальним символом, архетипом; а з іншого, саме місто є місцем вироблення значень, створення й функціонування символів" [7].

Містобудівна локалізація просторових ознак, функцій, інтерпретацій дозволяє виділити узагальнені типи міських топосів, а саме: *міська забудова історичних центрів, ландшафтний, сакральньо-меморіальний, індустріальний, транспортний* (рис. 1).

Топос міської забудови охоплює сукупність будівель, що вирізняються успадкованими архітектурними якостями, планувальною організацією, матеріалами, формами, функцією та середовищем. Містобудівна унікальність ансамблів, фасади, дахи, типи будівель мають особливе значення для автентичності забудови, характеристики топосу як спадщини культурно-історичного минулого.

На основі аналізу історичних міст Поділля можна виділити основні види міської забудови, що мають інтерес для даного розгляду:

- забудова, типова для певного історичного періоду розвитку міста (старі квартали, групи будинків, що можуть відобразити локальну картину історичної спадщини);
- історичні центри, які часто співпадають з межами старого міста;

- історичні вулиці, часто головні, як носії певних історичних, містобудівних і соціальних ознак еволюційного розвитку міста;
- пам'ятки, що репрезентують групу доволі різноманітних утворень (мастки, садиби тощо);
- окремі будівлі пам'яток архітектури та їх оточення, що потребує захисту.

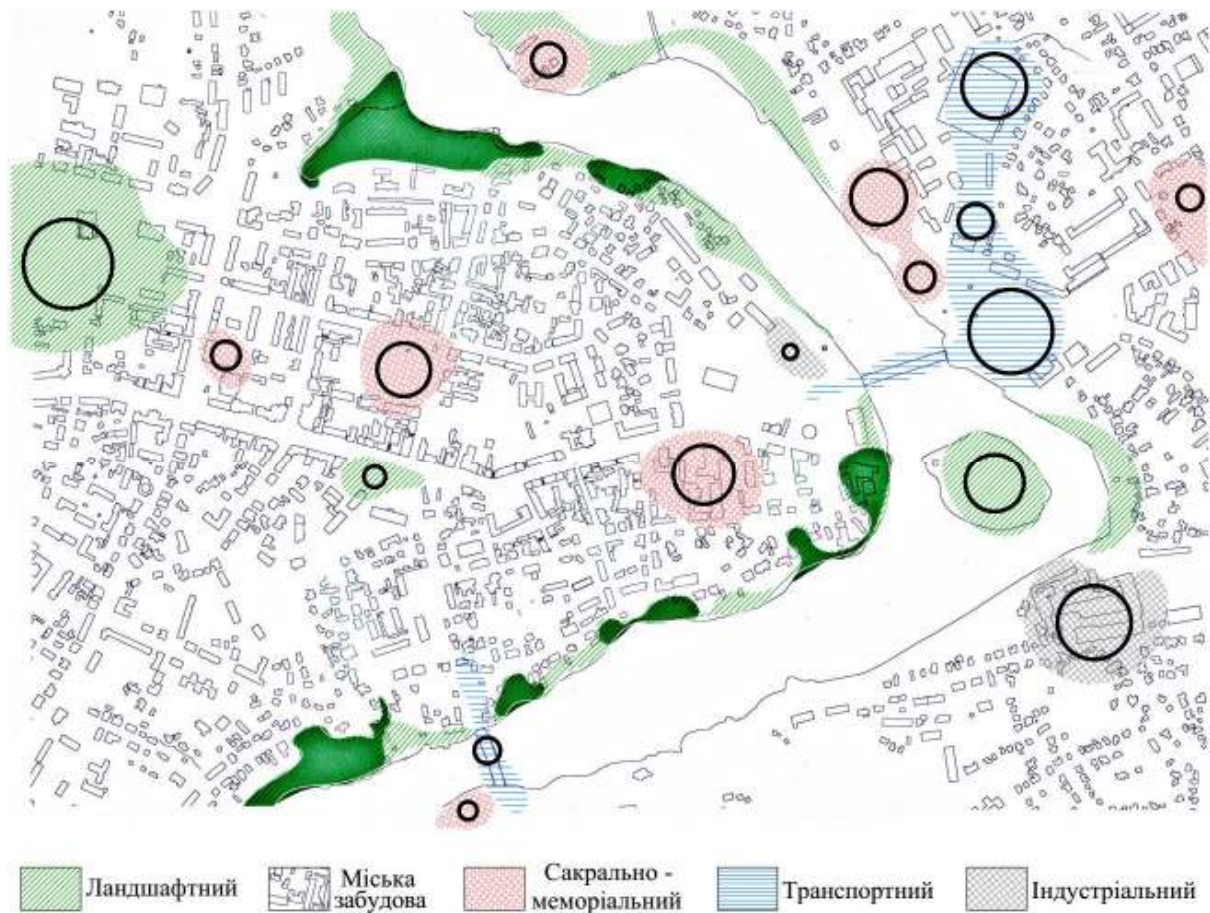

Рис. 1. Локалізація топосів історичного центру м. Вінниці

Топос міської забудови охоплює сукупність тих елементів, образи яких деталізуються і семантично наголошуються в життєдіяльності людини в даний час. Міські реалії, які потрапляють у дане коло, можна охарактеризувати як такі, що визначають і мають вплив також і на рівні повсякденного життя людини (умови проживання, дозвілля, маршрути і засоби пересування, спілкування тощо). Звісно, об'єктами міського топосу може бути будь-який контекстний маркер, який викликає відповідні асоціації з історичними подіями або архітектурними домінантами. Але в даному випадку ми наголошуємо саме на необхідності контекстуалізації сьогоденної архітектури в історичному міському ландшафті. Історичні будинки і довкілля роблять вагомий внесок у підвищення значення міста і є потужним інструментом конкуренції міст, визначають переваги місцевих громад на освітньому рекреаційному і туристичному ринку.

Ландшафтний топос як сукупність природних і рукотворних складових стосується особливостей рельєфу, водних об'єктів прибережних зон, парків, скверів, об'єктів ландшафтної архітектури як невід'ємної частини міського середовища.

Пам'ятки природних або ландшафтно-антропогенних об'єктів – носії певних історичних, соціокультурних ознак – теж можна віднести до поняття "культурний ландшафт". У документах ЮНЕСКО для оцінки культурних ландшафтів застосовується типологія культурних ландшафтів, заснована на таких класифікаційних ознаках, як ступінь культурних перетворень і життєздатність ландшафту. Культурні ландшафти поділяються на:

- свідомо задумані і створені людиною (парки, сади, часто пов'язані з різноманітними будівлями, маєтки, садиби). Наприклад, ключовими ознаками ландшафтного історичного парку можуть бути розпланування, топографія, рослинний масив, водоймища, архітектура будівель і споруд;
- еволюційні ландшафти, що зберігають активну соціальну роль і пов'язані з традиційним способом життя, є свідченням її минувшини;
- асоціативні ландшафти, пов'язані з певними історичними подіями або традиціями, що мають певне значення, цінності, емоційне сприйняття. Асоціативні ландшафти можуть бути включені в історико-культурний простір без зміни їх природної ритміки й еволюції, в якості пам'ятних місць, місць творчості, сакральних місцевостей тощо.

Крім пейзажних якостей, що пов'язані з естетичними якостями природного середовища у взаємодії з міською забудовою, ландшафтний топос має також семантичне підґрунтя. Основним об'єктом її розвитку є природно-ландшафтний елемент міського середовища, пейзажні картини міста з різноманітними формами семантичних образів, таких як пори року, час доби, природні стихії (вітер, зорі, місяць, дощ, сніг тощо) [8]. На теренах ландшафтного урбанізму ми спостерігаємо перегляд усталених понять і традиційних форм. Ландшафт пропагує активний підхід до новітніх ініціатив, підтекстів, артефактів, метафор, орієнтацій тощо. (рис. 2).

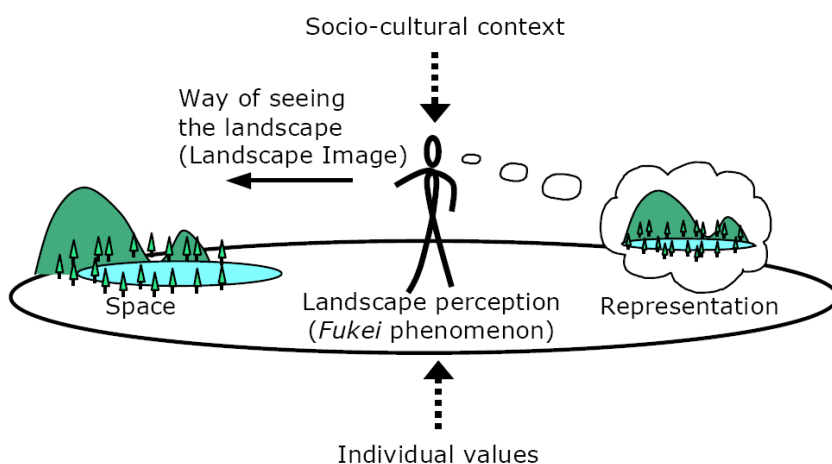

Рис. 2. Сприйняття ландшафту як місця [Ueda, 2009, с. 2].

Меморіально-сакральний³ топос відображає важливі історичні та культурні події, що вбирають політичні, релігійні, військові узагальнення, які стосуються історичної долі конкретного міста. Просторовий аспект проявляється через розташування успадкованих об'єктів у структурі міського розпланування. Семантичними домінантами виступають об'єкти, що мають культурно-історичну цінність, – дух, подія, знак, скульптура, монумент, меморіал, храм тощо. Знаковість такого топосу у своїй більшості визначається пам'яткою у вигляді поодиноких об'єктів і відноситься до монументальних витворів. Такі пам'ятки часто перебувають в історичному оточенні, яке є невід'ємною духовною або культурною ознакою цінності топосу. Подібні об'єкти активізують історичну пам'ять, слугують для акумуляції духовних і моральних цінностей.

Визначальним чинником топосу сакральної архітектури часто стає не святість місця як такого, а ритуальний характер будівель – храми, монастирські комплекси, церкви-усипальниці, споруди релігійного та містеріального походження. На відміну від цього типу будівель, де святість властива саме простору храму, сакральним місцем може виступати сама подія, факт, культ, меморіал, урочище, гора, поле, острів тощо. Меморіально-сакральний топос міста наповнений значними історичними об'єктами. Предметом інтерпретації його ознак є міські історії, вулиці, пам'ятки і пам'ятники, культурні артефакти, символи (письмові, друковані, пам'ятні місця тощо).

Топос транспортної інфраструктури представлений магістралями загальноміського значення, мостами, залізницею, залізничним і автовокзалом, аеропортами, станціями технічного обслуговування, станціями автозаправки і СТО, маршрутами громадського транспорту, засобами

³ У даному контексті – все те, що створює, відновлює або підкреслює зв'язок людини з потойбічним. Слово "сакральний" походить від латинського *sacralis*, що означає "священний", імовірно походить від оригінальної прайндоевропейської семантики "відділений, захищений".

пересування, зупинками, вулицями. Структура транспортних вузлів, призначення і потужність транспортних засобів залежить від економічного потенціалу міста, його величини й географічного положення і значення вузла в загальній мережі шляхів сполучення.

Транспортні вузли розподіляються на:

- вузли, що забезпечують міждержавні і державні зв'язки взаємодіючими видами транспорту;
- вузли, що забезпечують дальні і місцеві перевезення кількома видами транспорту в транспортних зв'язках одного або кількох економічних районів;
- вузли, що забезпечують дальні і місцеві перевезення одним або кількома видами транспорту;
- вузли, що обслуговують міста з розвинутою промисловістю.
- До складу транспортного вузла входять (частково або повністю) наступні споруди і комплекси транспортних будов:
- вузол зовнішнього автомобільного транспорту або одна автомобільна дорога та обслуговуючі споруди зовнішнього автомобільного транспорту;
- аеропорти, аеродроми, вертолітні станції, аеровокзали й інші споруди повітряного транспорту;
- система міського транспорту, що включає вулично-дорожню мережу, вуличний і позавуличний рейковий транспорт – трамвай, метрополітен, міські залізниці, а також парки і депо.

Вулично-дорожня мережа – найбільш розвинена система сполучень міст. Параметри вулиць і доріг визначають згідно з їх класифікацією, тобто віднесенням кожної вулиці або дороги до певної категорії згідно з місцем і функціональним призначенням у загальній планувальній структурі населеного пункту. Категорія вулиці або дороги зумовлює її призначення, швидкість руху на ній, характер забудови, розміри проїжджих частин для руху автомобільного транспорту, тротуарів, зелених смуг та інших планувальних елементів. Топос просторово поширюється на все місто, семантично пов'язане з "дорогою", "шляхом", "рухом" техніки, автострадою тощо. Просторова локалізація даного топосу певним чином характеризує та узагальнює проблеми міського життя, пов'язані з господарськими, соціальними проблемами, темпом життя, психологічними запитами мешканців міста.

Індустріальний топос відображає специфіку промисловості, виробництва, індустріальний розвиток, науково-технічні здобутки, логістику, технологію, техногенно-будівельну діяльність. Людство пройшло етап індустріалізації – процесу, який суттєво вплинув на структуру геосередовища і людину, бо позитивною стороною цивілізації є звільнення людини і створення умов для розкриття її потенціалу. З іншого боку, суспільство стає все більш технократичним і залежним від технічного виробництва, суттєво зростає і складність соціальних стосунків. Не менш значущим є і вплив на стан довкілля, яке заповнюється побічними продуктами виробництва.

Індустріальний топос на сьогодні ґрунтується на техніці⁴. В широкому сенсі техніка – це відібрана послідовність дій, операцій, яка забезпечує високу ефективність в плані досягнення мети, частина якої може бути закріплена у вигляді інструментів. Отже, техніка (у вигляді технічних засобів) – це додаток до людського тіла, його продовження, особливі режими та їх матеріальне забезпечення, відібрані раціональною думкою; по суті, це – матеріалізована думка, яка, однак, має контролюватися моральністю, без чого ми отримуємо неконтрольоване застосування техніки для далеко не людських проявів. Техніка перебирає на себе регулярність праці, яка негативно відображається на ментальних властивостях людини, пригнічуючи її творчість. Ось чому технічна сфера так "боїться" росту ентропії – хаос для неї смертельний. Сьогодні вже формуються так звані інженерні системи, що є більш складними і мають свої специфічні особливості.

Семантично пов'язаний з добробутом, новаціями, модернізацією, працею, професійною діяльністю, активним розвитком. Домінантами виступають символи, пов'язані з "технікою", "роботою", "оселею", "екологією", "здоров'ям" тощо. Топос покликаний передати пафос технічних здобутків, подолання труднощів і бар'єрів, викликів сьогодення і надію на майбутнє, удосконалення технічних засобів та умов існування за допомогою нових технологій, машин, виробництва [8].

Наведена класифікація міських топосів не є вичерпною і в кожному конкретному випадку повинна додатково враховувати ряд таких найважливіших ознак, як локалізація, співвідношення

⁴ Це слово має грецьке походження: від грецького «τέχνη» (техне) – мистецтво, майстерність, вміння, сукупність відібраних під час трудової діяльності засобів виробництва та послідовність операцій, що базуються на вміннях, – мистецтво здійснення трудового процесу.

ознак і функцій, морфологія, середовищна роль, величина міста, його географічне положення та інші особливості. Подальші дослідження в цьому напрямку слід спрямувати у русло пошуку критеріїв виділення топосів, їх чіткої та повної типізації, урбаністичної інтерпретації, естетичної та психологічної оцінки.

Висновки

- Проблема вивчення міського топосу потребує комплексної системи знань про історичне поселення, вдосконалення термінологічної бази, прийомів і методів реалізації теоретичних знань, органічного поєднання культурно-історичних уявлень з урбаністичними дослідженнями.
- Короткий огляд існуючих тлумачень та стилів аналізу місця свідчить, що всебічне пізнання топосу вимагає з'ясування всіх компонентів та існуючих залежностей між ними. Інтуїтивно зрозуміло, що між різними вимірами місця є зв'язок, і полягає він у тому, що місце дії є головним елементом місця, але воно формується місцезположенням і дає поштовх до інтерпретації та відчуття місця.
- Концепція топогенезису розкриває та об'єднує ряд проблем вивчення і збереження культурної спадщини історичних міст, закономірно намагається компенсувати її поверненням до цілісного, системного та гармонійного сприйняття і влаштування міського середовища, повного, глибокого духовного та емоційного сприйняття іміджу міста, ім'я якому – міський топос.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вечерский В. В. Историко-архитектурное предпроектное исследование городов Украины (обзорная информация). – Москва : ВНИИТАГ, 1990 г. – С. 1–2.
2. Taylor C. Multiculturalism: examining the politics of recognition / Charles Taylor, Anthony Appiah, J. Habermas, M. Walzer; ed. and introduced Amy Gatmann. – Princeton: Princeton University Press, 1992. – 172 p.
3. Аристотель. То́пика / Аристотель // Сочинения: в 4 т. – М. : Мысль, 1978. – Т. 2. – С. 347–533.
4. Барабаш Ю. „Місцерозвиток”, або чи знаєте ви українську ніч? : Національний ландшафт як ментальний чинник / Ю. Барабаш // Філософська і соціальна думка. – 1994. – № 7–8. – С.135–145.
5. Agnew, J. The territorial trap: the geographical assumption of international relations theory. *Review of International Political Economy*, 1(1): 53–80. 1994. (doi:10.1080/09692299408434268) [Taylor & Francis Online], [Web of Science ®].
6. Конвенція про захист всесвітньої культурної та природної спадщини (ЮНЕСКО, 1972 р.)
7. Гурин С. Образ города в культуре : метафизические и мистические аспекты [Электронный ресурс] / Станислав Гурин. – 2009. – Режим доступа к статье : <http://topos.ru/article>.
8. Вихор І. Поетичний топос міста та його тематичні різновиди / І. Вихор//Нова педагогічна думка : наук. метод. журн. – 2000. – С. 141–143.

Литвинов Анатолій Іванович – кандидат архітектури, доцент, архітектор, м. Вінниця;

Олійник Юлія Григорівна – студентка Вінницького національного технічного університету.

A. Litvinov
Y. Oliynyk

TOPOS HISTORIC CITY

Vinnitsa National Technical University

The principles of formation of urban topos issues in the context of the historical city. Emphasized the importance of the concept tophenezysu, study and identification of the elements of the spatial environment, analysis of various interpretations, styles and approaches common features associated with urbolandshaftom. An methodological schemes and figures that illustrate the theoretical principles outlined in the article.

Keywords: *historical city architectural heritage, cultural and historical context, topos, urban development, landscape, sacred memorial. transport, industrial.*

Anatoly Litvinov - candidate of architecture, associate architect, Vinnytsya.

Yulia Oliynyk - student Vinnytsia National Technical University.

А. И. Литвинов
Ю. Г. Олейник

ТОПОСЫ ИСТОРИЧЕСКОГО ГОРОДА

Винницкий национальный технический университет

Рассмотрены принципы формирования городских топосов в контексте проблематики исторического города. Отмечено актуальность концепции топогенезису, изучение и идентификации элементов пространственной среды, проанализированы различные толкования, стили и общие черты подходов, связанных с урболандшафтами. Приведены методологические схемы и рисунки, иллюстрирующие теоретические положения, изложенные в статье.

Ключевые слова: исторический город, архитектурное наследие, культурно-исторический контекст, топос, городская застройка, ландшафтный, сакрально-мемориальный, транспортный, промышленный.

Литвинов Анатолий Иванович - кандидат архитектуры, доцент, архитектор, г. Винница.

Олейник Юлия Григорьевна - студентка Винницкого национального технического университета.